

4. Горпинич В. О. Морфологія української мови : підручник для студентів вищих навчальних закладів / Володимир Олександрович Горпинич. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – С.236–241.
5. Гужва Ф. К. Морфологія російського мови : посібник для вчителів / Федор Кириллович Гужва. – К. : Рад. школа, 1987. – С. 198–201.
6. Каламова Н. А. Категорія стану в російській мові : навч. посібник / Н. А. Каламова. – М. : Изд-во МГУ, 1991. – 33 с.
7. Кочинева О. К. Що потрібно знати вчителю про предикативи або слова категорії стану / О. К. Кочинева // Російська мова в школі. – 1972. – № 6. – С. 43–47.
8. Краткая русская грамматика / под ред. Н. Ю. Шведовой и В. В. Лопатина. – М. : Русский язык, 1989. – 639 с.
9. Маторина Н. М. Категорія стану: за і проти / Н. М. Маторина, Б. И. Маторин // 7th International scientific conference «European Applied Sciences: modern approaches in scientific researches», Stuttgart, Germany, December 16, 2013. – Stuttgart, 2013. – P. 112–114.
10. Маторина Н. М. Слова категорії стану в лінгводидактичному аспекті (з досвіду роботи) / Маторина Н. М., Маторин Б. И. // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : лінгвістичні науки : зб. наук. праць. – Одеса : «Астропринт», 2013. – № 17. – С. 119–128.
11. Маторина Н. Слова категорії стану як частина мови (лінгвістично-історико-графічний аспект) / Н. Маторина // Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології : зб. наук. праць / [за заг. ред. проф. В. А. Глушченка]. – Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторина, 2016. – Вип. 3. – С. 43–51.
12. Мельник А. Д. Проблема слів категорії стану в сучасній лінгвістичній літературі / А. Д. Мельник // Сучасні проблеми науки і освіти. – 2015. – № 2 (частина 2).
13. Поспелов Н. С. В захист категорії стану / Н. С. Поспелов // Проблеми мовознавства. – 1955. – № 2. – С. 55–65.
14. Рухленко Н. М. «Безпримірні» слова, або Слова категорії стану / Н. М. Рухленко // Російська мова в школі. – 2007. – № 4. – С. 39–42.
15. Тихонов А. Н. Категорія стану в сучасній російській мові / А. Н. Тихонов. – Самарканд : Изд-во Самарк. ун-та, 1960. – 43 с.
16. Щерба Л. В. Про частини мови в російській мові / Лев Володимирович Щерба // Щерба Л. В. Обрані роботи по російській мові. – М. : Учпедгиз, 1957. – С. 63–84.

Годунова Н.

– студентка IV курсу англо-німецького відділення філологічного факультету Донбаського державного педагогічного університету

Капніна Г.

– кандидат педагогічних наук, доцент кафедри германської та слов'янської філології Донбаського державного педагогічного університету

УДК 373.5.091.3:81'243

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ФОРМ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

Статтю присвячено систематизації й узагальненню форм позакласної роботи з іноземної мови у середній школі. Авторами проаналізовано велику кількість форм роботи з іноземної мови у позаурочний час, визначено їх цілі, подано алгоритм їх проведення. У роботі розкрито основне завдання позакласної роботи – розвиток інтересу до вивчення іноземної мови. Особливу увагу приділено характеристиці особливостей реалізації різноманітних форм позакласної роботи у середній ланці загальноосвітньої школи.

Ключові слова: позакласна робота, іноземна мова, форми позакласної роботи, середня школа.

Годунова Н.

*– студентка IV курсу англо-німецького відділення
філологічного факультета Донбасського державного
педагогічного університету*

Капнина Г.

*– кандидат педагогічних наук, доцент кафедри германської і
славянської філології Донбасського державного
педагогічного університету*

ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ФОРМ ВНЕКЛАСНОЙ РАБОТЫ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ

Статья посвящена систематизации и обобщению форм внеклассной работы по иностранному языку в средней школе. Авторами проанализировано большое количество форм работы по иностранному языку во внеурочное время, определены их цели, представлен алгоритм их проведения. В работе раскрыта основная задача внеклассной работы - развитие интереса к изучению иностранного языка. Особое внимание уделено характеристике особенностей реализации различных форм внеклассной работы в среднем звене общеобразовательной школы.

Ключевые слова: внеклассная работа, иностранный язык, формы внеклассной работы, средняя школа.

Hodunova N.

*– 4th-year student, Faculty of Philology, Donbas State Teachers' Training
University*

Kapnina H.

*– Candidate of Science (Theory of Education), Associate Professor,
Department of Germanic and Slavonic Linguistics, Donbas State
Teachers' Training University*

THE PECULIARITIES OF THE USE OF FORMS OF EXTRACURRICULAR ACTIVITIES IN FOREIGN LANGUAGE IN BASIC (SECONDARY) SCHOOL

The article is devoted to the systematization and generalization of the forms of extracurricular activities in foreign language in basic (secondary) school. The authors analyzed a large number of forms of extracurricular activities in foreign language, defined their purpose and presented the algorithm of their realization. The article reveals the main objective of extracurricular activities – the development of the interest in learning foreign language. Special attention is paid to the characterization of the

peculiarities of the realization of various forms of extracurricular activities at the secondary (basic) level of the comprehensive school.

Key words: *extracurricular activities, foreign language, forms of extracurricular activities, basic (secondary) school.*

Постановка проблеми. Важливим напрямком реформування освітньої системи в Україні є формування творчої та освіченої особистості, обізнаної у багатьох сферах суспільного життя як в Україні, так і за кордоном. Значне місце у цьому процесі відведено позакласній роботі з учнями, зокрема позакласній роботі з іноземної мови.

Відомо, що позаурочна робота з іноземної мови допомагає не тільки поглибити знання іноземної мови, але й сприяє розширенню світогляду учнів, підвищенню рівня ерудиції та розвитку творчої активності школярів, формуванню моральних цінностей та естетичних смаків дітей. Як наслідок, зростає мотивація школярів до вивчення іноземної мови і знайомства з культурою країн, мова яких вивчається.

Вся система позакласної освіти в загальноосвітніх школах України базується на програмі «Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України», затвердженій наказом № 1243 Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 року. Відповідно до цієї програми планування позакласної діяльності педагогів повинно залежати від уподобань та настроїв школярів, їх зацікавленості у певних формах діяльності та індивідуально-психологічних особливостей кожної дитини.

Аналіз останніх досліджень. У методиці викладання за останні роки було реалізовано багато досліджень та накопичено вагомий теоретичний і практичний досвід, який може слугувати основою для детальнішого розгляду проблеми позакласної роботи з іноземної мови в загальноосвітній школі.

Так, розробкою організаційних принципів навчання іноземних мов та класифікацією форм позакласної роботи з іноземної мови займалися такі вітчизняні науковці як Т. М. Калечиць, З. О. Кейліна, Н. Ю. Кузовлева, Г. І. Мокроусова, С. Ю. Ніколаєва, Г. С. Чекаль, В. І. Шепелева та ін. Теоретичний та практичний доробок цих учених став підґрунтям даної статті.

Метою пропонованої наукової розвідки є систематизація й узагальнення форм позакласної роботи з іноземної мови в середній ланці загальноосвітніх шкіл України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукових досліджень вітчизняних методистів дає підстави стверджувати, що

під терміном «позакласна робота з іноземної мови» слід розуміти систему неоднорідних за змістом, призначенням та методикою проведення освітньо-виховних заходів, що виходять за межі обов'язкових програм [3, с. 280]. Одна з переваг позакласної роботи з іноземної мови – відсутність страху у дітей перед поганою оцінкою. Варто зазначити, що ефективність позакласної роботи з іноземної мови залежить від урахування вікових і психологічних особливостей учнів.

Необхідно підкреслити, що позаурочна робота є так само важливою для реалізації комунікативних цілей оволодіння англійською мовою, як і урок. Більше того, вона має і ряд своїх переваг перед уроком, як, наприклад, те, що під час позакласних занять учні стають більш розкутими у виконанні завдань, ніж на уроці, можуть ініціювати різноманітні творчі види робіт. Діти поводяться невимушено, емоційно, вдаються до своїх прийомів висловлювання думки. Ще однією перевагою, безперечно, є можливість набагато ширшого впровадження різних форм роботи і застосування повного спектру педагогічних технологій, які часом неможливо випробувати навіть на уроці [3, с. 12–13].

Наголосимо, що під час роботи з учнями 5–9 класів можна прослідкувати емоційну активність учнів та інтерес до всього нового. Беручи до уваги вікові особливості учнів 5–9 класів, вчитель повинен більше уваги звертати на розвиток етичних і моральних цінностей дітей, давати змогу учням проявляти себе, розкривати їх таланти та допомагати правильно направляти енергію дітей. В цей період школярі формують свідоме ставлення до шкільних предметів, тому важливим завданням є зацікавити учнів вивченням іноземної мови.

Після вивчення індивідуально-психологічних особливостей окремих дітей та колективу в цілому вчитель намагається підібрати якомога оптимальні форми позакласної роботи. Найбільш поширеними формами позакласної роботи з іноземної мови серед учнів 5–9 класів є: проект, відверта розмова, тренінг, гра-експрес, рольова гра, ігрова програма, вікторина, естафети, колективна творча справа, колективне ігрове спілкування, похід, екскурсія, гра-анкета, колаж, пошукова гра, екологічна стежка, інтелектуальна гра тощо.

Важливими на даному етапі є художньо-прикладні форми роботи (конкурси малюнків, плакатів, виробів з підручних матеріалів на певну тематику). Найчастіше такі форми роботи застосовуються під час проведення тижня іноземних мов, коли учні створюють плакати країнознавчої тематики, малюють ілюстрації до улюблених англійських казок чи віршів, створюють малюнки, де зображують

країни, в яких би їм хотілося побувати. Такі форми роботи мають на меті розкрити таланти учнів, розвивають уяву і фантазію школярів.

Слід зазначити, що під час підготовки до театральних постановок іноземною мовою вчитель разом з учнями виконує величезний обсяг роботи – від розподілу ролей та правильного прочитання тексту до самої постановки. При школах можуть бути створені навіть театральні гуртки чи секції, які працюють над постановкою саме п'єс іноземною мовою. Участь у таких гуртках удосконалює як мовні навички учнів (правильні наголоси в словах, інтонація), так і сприяє загальному розвитку дітей. В підготовці вистав беруть участь не тільки учні, які безпосередньо гратимуть ролі, а у учні-декоратори, учні, які допомагають створювати костюми, готують листівки-запрошення на виставу, допомагають з музичним супроводом, фотографують чи знімають на камеру. Тому театралізовані форми роботи вимагають креативності від вчителів та учнів.

Зауважимо, що конкурсні та ігрові форми роботи допомагають школярам тренувати вміння спілкуватися іноземною мовою в реальних ситуаціях. Такі форми зазвичай заряджають позитивними емоціями, стимулюють до активної участі. Умовно конкурси можна поділити на дві групи: мовні конкурси, метою яких є виявити ступінь засвоєння предмету, та творчі конкурси, які сприяють розвитку художньої самодіяльності учнів іноземною мовою [8, с. 283]. До творчих конкурсів належать конкурс на кращий переклад, твір, на краще читання поезії іноземною мовою, виконання пісні.

Існують певні вимоги до проведення конкурсів:

1. Перед конкурсом учні мають бути ознайомлені з правилами та умовами, при необхідності вчитель може провести консультацію.
2. Конкурс не має нагадувати екзамен.
3. Учасники конкурсу та журі повинні чітко знати, скільки балів нараховується за кожну правильну відповідь та скільки часу відводиться на виконання завдання.

Широкого поширення зараз набуває гра станціями (квест). Під час проходження цієї гри учні мають рухатися від станції до станції, де вони демонструють свої знання з обраного предмету. Доцільно організувати такі квести під час тижня іноземних мов. Кожна станція «вимагає» знання певного мовного матеріалу (граматика, знання лексики, знання правильної вимови або написання слів) або матеріалу країнознавчого характеру. На кожній станції кожна група учнів отримує певну кількість балів за виконання завдань, а в кінці квесту підраховуються бали і визначається команда-переможець.

Як показав аналіз, значний інтерес викликають у учнів проекти з іноземної мови – самостійні дослідження школярів з певної теми, які

розробляються протягом тривалого часу. Наприкінці проекту школярі проводять презентацію своїх проектів. Наприклад, учням 7–9 класів можна запропонувати створити проект «Моє місто» або «Моє село», де вони мають подати фотографії видатних пам'яток архітектури та культури свого населеного пункту, зробити невеликий опис кожного місця іноземною мовою, надати коротку інформацію про те, як турист може дістатися до цих визначних та цікавих місць, по можливості створити карту свого селища чи містечка з позначенням тих об'єктів, які турист має обов'язково відвідати.

Інтелектуально-пізнавальні форми роботи знаходять своє відображення у таких змаганнях, як: «Що? Де? Коли?», «Слабка ланка», «Брейн-ринг», «Найрозумніший» тощо. Ці конкурси проводяться за правилами їх телевізійних аналогів, вчитель постає у ролі ведучого, основою є формула «запитання – відповідь». Питання можуть бути сформульовані різними способами: можуть містити в собі часткову інформацію, малюнок чи відео фрагмент. Використання технічних засобів навчання (проектор, мультимедійна дошка, тощо) під час проведення такого типу змагань сприяє залученню більшої кількості глядачів та учасників.

На наше глибоке переконання, гурток є основною формою позакласної роботи з іноземної мови. Найактивніші учасники гуртків – учні середньої школи (5–9 класи). Мета роботи гуртка іноземних мов – вдосконалити рівень володіння учнів іноземною мовою, отримати додаткову інформацію про країни, мова яких вивчається, підвищити інтерес школярів до вивчення іноземних мов. Сьогодні існує велика кількість гуртків різної спрямованості: ігрові, розмовні, драматичні, перекладу, країнознавчі, тощо. Найбільш популярним є гурток комбінованого типу, в якому учні займаються різноманітною мовленнєвою діяльністю: розучують вірші та пісні, обговорюють прочитані тексти, вчать писати листи іноземною мовою, розігрують діалоги, грають в різні ігри, переглядають діа- та відеофільми та ін. [8, с. 286].

Вважаємо, що цікавими формами роботи на гуртках для учнів 5 – 6 класів є різноманітні ігри, інсценізації діалогів, завдання на розвиток навичок аудіювання. Учням 7–9 класів цікаво брати участь в обговореннях, переглядати відеоматеріал країнознавчого характеру, спілкуватися в умовах, наближених до реального життя, створювати проекти.

Невід'ємною частиною позаурочної роботи з іноземної мови є позакласне читання. Під час уроків вчителю завжди бракує часу на читання разом з учнями художніх творів іноземною мовою. Але від цього виду роботи не можна відмовлятися, бо саме читання розширює кругозір учнів та допомагає їм краще оволодіти

граматичними структурами і новим лексичним матеріалом іноземної мови.

У науковій літературі позакласне читання визначається як вид самостійного читання учнів, що здійснюється під керівництвом учителя на основі рекомендованих списків творів, запропонованих чинними Програмами з іноземної мови [2, с. 24]. Основними видами роботи з позакласного читання є анкетування учнів на знання та правильне розуміння змісту художнього твору, індивідуальні та колективні бесіди, ведення читацького щоденника або альбому з ілюстраціями до творів, складання рецензій та відгуків до книг тощо. Отже, факультативи та гуртки з позакласного читання іноземною мовою відіграють важливу роль у формуванні школяра як читача та, крім того, дають змогу закріпити навички читання, письма та говоріння іноземною мовою.

Одна з найцікавіших для учнів форм позакласної роботи – створення засобів масової інформації. До шкільних ЗМІ можна віднести: плакати, стенди, стінгазети, бюлетені, листівки, оголошення, відео-оголошення, тощо. Засоби масової інформації в школі часто несуть інформацію мовного та країнознавчого характеру, яка цікава не тільки для учнів, але й для учителів.

Додамо, що ЗМІ в школі мають особливо важливе значення, коли в їх створенні беруть участь лише учні. Вчитель може допомогти учням обрати тему та відредагувати написаний учнями матеріал. ЗМІ дають можливість вчителю розвивати в учнів навички і вміння як в області практичного оволодіння іноземною мовою, так і в області трудового, морального, естетичного, патріотичного виховання. Успіх учнів у створенні ЗМІ залежить в значній мірі від їх організаторських здібностей, навичок роботи в колективі і самостійно, точності і відповідальності до дорученої справи. Матеріали ЗМІ завжди актуальні, а з розвитком інформаційних технологій з'являється все більше можливостей для зацікавлення учнів у цьому виді роботи. ЗМІ іноземною мовою сприяють розвитку комунікативних навичок учнів та вміння думати й аналізувати інформацію іноземною мовою.

Висновки. Аналіз практики проведення позакласних заходів з іноземних мов показує, що позакласна робота з іноземних мов відзначається різноманітністю форм роботи, але вона не набула ще систематичного цілеспрямованого характеру і є епізодичною. Варто відзначити, що в середній школі покращується рівень володіння учнями мовою, а це в свою чергу сприяє розширенню вибору форм позакласної роботи з іноземної мови. В порівнянні з позакласною роботою в молодшій школі у учнів середньої школи з'являється інтерес до творчо-пошукових форм роботи. Перед кожним вчителем стоїть нелегке завдання вибору саме тих форм роботи, які були б

цікавими для його учнів. Для школярів 5–9 класів цікавими будуть різноманітні конкурси та вікторини, участь в створенні засобів масової інформації, робота в читацьких клубах, країнознавчих гуртках та залучення до проектної діяльності. Значну увагу необхідно приділяти розвитку моральних якостей школярів. Головним завданням вчителя є обрання форм роботи відповідно до віку та рівня володіння учнями іноземною мовою. Необхідно також пам'ятати про основне завдання позакласної роботи – розвиток інтересу до вивчення іноземної мови.

Перспективи подальших розвідок з даного питання ми вбачаємо у поглибленому вивченні та розробці інноваційних форм позакласної роботи для учнів середньої ланки загальноосвітніх шкіл України.

Література

1. Виховна робота в закладах освіти України. – К., 1998. – Випуск II. Збірник нормативних документів та методичних рекомендацій. – 89 с.
2. Гапонова С. В. Современные методы преподавания иностранных языков / С. В. Гапонова // Иностранные языки. – 1998. – № 1. – С. 24–31.
3. Добра О. Й. Роль позакласної роботи у здійсненні комунікативних цілей оволодіння англійською мовою / О. Й. Добра // Іноземні мови. – 2008. – № 2. – С. 12–13.
4. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / С. Ю. Ніколаєва, О. Б. Бігич та ін. – К. : Ленвіт, 2002. – 327 с.
5. Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України // Програма, затверджена наказом МОН, молоді та спорту України №1243 від 31.10. 2011.
6. Рогова Г. В. Внеклассная работа по иностранному языку в средней школе / Г. В. Рогова, Р. М. Рабинович. – М. : Просвещение, 1991. – 374 с.
7. Савина С. Н. Внеклассная работа по иностранному языку в средней школе / С. Н. Савина. – М. : Просвещение, 1991. – 207 с.
8. Чекаль Г. С. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх закладах : підручник / Г. С. Чекаль, О. А. Палій. – Київ, 2010. – 322 с.

Роман В.

*– старший викладач кафедри германської та слов'янської філології
Донбаського державного педагогічного університету*

Куренна К.

*– студентка V курсу англо-німецького відділення філологічного
факультету Донбаського державного педагогічного університету*
УДК 378.016:811.111'35

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО ПИСЬМА У ВНЗ

У статті досліджуються теоретичні основи поняття «іншомовна комунікативна компетенція» у писемному мовленні студентів мовного ВНЗ. Визначено основні складові формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх викладачів іноземної мови. Встановлено, оволодіння письмом у